

Kazenske sankcije in algoritmi: Kaznovanje v1.0¹

Primož Križnar²

V sodobni družbi je izrekanje pravičnih kazenskih sankcij obdolžencem ultimativni cilj, za katerega naj bi si v kazenskem postopku prizadeval vsak sodnik. Toda ta cilj je le ideal, saj kazenske sankcije med obdolženci pogosto ustvarjajo neenakovreden položaj. Avtor v članku zato najprej prikaže, kako naj bi potekalo sodno izrekanje sankcij v kazenskem postopku, nato pa poskuša izvedbeni način odločanja izboljšati oziroma nadomestiti z uporabo računalniškega programa, ki ga razvija. Njegova teza je namreč, da bi računalniški program lahko mnogo pravičnejše in učinkoviteje odločal o kazenski sankciji obdolženca, kar poskuša prikazati v osrednjem delu prispevka s predstavitvijo načelnih in konkretnih razlogov za to. Poleg tega se opredeli tudi do nekaterih najbolj znanih sodnih odločitev v zvezi s takim načinom odločanja in v predzadnjem delu članka predstavi še nekatere morebitne ovire pri vpeljavi avtomatiziranega odločanja v kazenski sodni proces. Sklene, da bi morala biti končna odločitev o kazenski sankciji z vidika poštenega kazenskega postopka še vedno prepuščena sodniku, ki bi lahko računalniški program uporabljal kot pripomoček, pri tem pa bi njegove rezultate upošteval samo, če bo obdolžencu v fazi izrekanja kazenske sankcije zagotovil vse predvidene kazenskopravne garancije, preveril rezultat programa in se do tega argumentirano opredelil v obrazložitvi sodne odločbe.

Ključne besede: pravičnost kazenske sankcije, načelo enakosti, dispariteta kaznovanja, jurisprudenca, algoritmi, avtomatizirano odločanje

UDK: 343

1 Uvod

Ko med kazenskim postopkom postane jasno, da bo domneva nedolžnosti izpodbita in bo izrečena obsodilna sodba, se udeleženci postopka osredotočijo na vprašanje vrste in višine kazni, predpisane za kaznivo dejanje. Pri tem procesnem dejanju zasledimo predvsem dve glavni težnji po: predvidljivosti kazenske sankcije (Vuletić in Tomičič, 2017) in odpravi neenakosti (disparitete) glede njene vrste in višine (Bavcon, Šelih, Korošec, Ambrož in Filipčič, 2017). Iz načela zakonitosti namreč izhaja, da mora biti posamezniku predvidljivo, kakšne posledice lahko povzroči njegovo voljno ravnanje (Up-883/14-24), načelo o enakem varstvu pravic pa med drugim sodišče zavezuje, da v podobnih zadevah odloča podobno in v različnih različno, če za to obstoji stvarno utemeljen razlog (I Ips 178/2004).

Realnost je od teh pravnih temeljev nekoliko oddaljena. Tako sta bili denimo storilcema poskusa uboja po prvem od-

stavku 115. člena Kazenskega zakonika (v nadaljnjem besedilu: KZ-1) v zvezi s 34. členom KZ-1 (2017), ki sta z neposrednim naklepom povzročila posebno hudo telesno poškodbo, dejanje pa sta priznala, izrečeni bistveno različni zaporni sankciji, in sicer prvemu storilcu, mlademu, visoko izobrazjenemu posamezniku, ki še ni bil predkaznovan, štiri leta, drugemu storilcu, množičnemu povratniku, ki je pri dejanju v nasprotju s prvim storilcem uporabil strelno orožje, pa dve leti in šest mesecev.³ S takšnim stanjem se ne srečujemo samo v Sloveniji, temveč tudi v Nemčiji, Srbiji in na Hrvaškem. Tuji avtorji (Frisch, 2017; Vuletić in Tomičič, 2017) na podlagi dolgoročnih študij v teh državah opozarjajo, da se pri izrekanju kazenskih sankcij v enakih ali podobnih zadevah pojavljajo bistvene razlike v vrsti in višini izrečene kazni. Pri tem ugotavljajo, da so trije glavni razlogi za tak nevzdržen položaj abstraktnost kaznovalne zakonodaje, vplivi sodnikove osebnosti pri izrekanju kazni in odsotnost kakršnih koli smernic, ki bi določile kaznovalne okvire.

Nekatere države, na primer Združene države Amerike (United States Sentencing Commission [USSC], 2018) ter Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske (Sentencing Council, 2018), v svoje pravne sisteme posledično uvajajo kaznovalne smernice in preglednice, ki sodnikom

¹ Prispevek je bil pripravljen v okviru projekta *Avtomatizirana pravičnost: družbeni, etični in pravni vidiki*, št. J5-9347, ki ga izvaja Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, financira pa Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (2018–2021).

² Primož Križnar, mag. prava, višji pravosodni svetovalec na Okrožnem državnem tožilstvu v Ljubljani in asistent na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: primoz.kriznar@guest.arnes.si

³ Gre za sodbi Okrožnega sodišča v Ljubljani v zadevah I K 2975/2010 in IV K 55009/2013.

pomagajo pri izbiri vrste kazni in določanju njene višine. Povečini gre za sisteme, v katerih je vsaka okoliščina zadeve točkovno ovrednotena, seštevek točk pa sodnik nato umesti v polje preglednice, ki za zbrano število točk predvideva določeno vrsto in višino kazni (Scott, 2013).⁴ Ti sistemi danes povečini delujejo avtomatizirano, v obliki računalniškega programa, ki ga upravlja sodnik v fazi kaznovanja (USSC, 2018), dodatna spodbuda za njihovo uporabo pa je nedavna odločitev Vrhovnega sodišča zvezne države Wisconsin v zadevi *State v. Loomis 881 N. W.2d 749*, s katero je sodišče te zvezne države sprejelo uporabo enega od teh programov v postopke odmerjanja kazenskih sankcij.

Področje avtomatiziranega odločanja o kazenskih sankcijah v Sloveniji še ni raziskano. Takemu načinu sprejemanja odločitev nasprotuje zlasti stališče, da točkovni sistem, ki bi vsaki okoliščini pripisal neko število točk, končni rezultat pa bi bil odvisen od zbranega števila točk, ne omogoča, da se kaznovanje usmerja po *pravičnosti kot duši* vsakega prava (Bele, 2001). Vrstijo se tudi množični kazenskoopravni pomisleki o uporabi avtomatiziranega odločanja, češ da ni transparentno in ne zagotavlja enakosti med posamezniki, pri tem pa krši procesne pravice obdolženca in dehumanizira sodni proces (Završnik, 2017, 2018b). Nenazadnje je tu še sistemsko-moralna dilema: ali sodnike v fazi izrekanja kazenskih sankcij sploh še potrebujemo, če lahko kazni namesto njih (bolje) določi računalniški program? V prispevku bo zato predstavljen proces sprejemanja odločitev o kazenskih sankcijah, javnosti pa bo prvič razloženo okvirno delovanje programa Kaznovanje v1.0, s katerim bi lahko učinkovito odpravili težave, ki se pojavljajo v fazi kaznovanja. V prispevku se bom opredelil do najbolj znanih pravnih in dejanskih ovir, do katerih prihaja pri uporabi avtomatiziranih rešitev za kaznovanje. Predlagal bom tudi sistemske rešitve in možnosti prihodnjega razvoja kaznovalnega sistema v Republiki Sloveniji.

2 Sodno izrekanje kazni

Novela Kazenskega zakonika (Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika [KZ-1E], 2017) je leta 2017 v dotodanje kazenskoopravne določbe vnesla nov 45. a člen, ki v svoji vsebini našteva namene kaznovanja. Zakonodajalec je te opredelil v skladu z mešanimi teorijami kaznovanja, saj po njegovi oceni nobena od tradicionalnih teorij ne more sama zase prepričljivo utemeljiti vsebine in mej kazni oziroma kaznovanja (Vlada Republike Slovenije, 2016). S kaznovanjem tako država: a) varuje temeljne vrednote in načela pravnega

reda, b) vzpostavlja zavedanje storilca kaznivega dejanja in drugih o nedopustnosti kaznivih dejanj, c) predvsem pa ob spoštovanju človeškega dostojanstva in osebnosti storilca kaznivega dejanja omogoča dostojno vključitev v skupno družbeno okolje (45. a člen KZ-1, 2017).⁵

Glede na citirano določbo povračilnost oziroma retribucija ni več glavni namen kaznovanja. Ta namen je postal specialno preventiven, saj se storilcu s sankcijo zagotavlja zlasti reintegracija v družbo (Vlada Republike Slovenije, 2016). Tak temeljni namen iz 45. a člena KZ-1 (2017) je podkrepljen tudi z drugim odstavkom 49. člena KZ-1 (2017), po katerem je treba pri odmeri kazni upoštevati pričakovani učinek kazni na prihodnje življenje storilca v družbenem okolju (Mihelj Plesničar, 2012). Varovanje temeljnih vrednot in načel pravnega reda je element pozitivne generalne prevencije, ki je opustila zastraševalni in svarilni učinek kazni ter v ospredje postavila zaupanje v pravni red in promocijo vrednot, ki jih ta uteleša. Ker naj bi kazni vzpostavila tudi zavedanje storilca in drugih o nedopustnosti kaznivih dejanj, se s tem sočasno zagotavlja negativno in pozitivno delovanje; prvo kot zastraševanje in družbena obsodba dejanja (vidik negativne generalne prevencije in absolutnih kaznovalnih teorij), drugo pa kot pouk o pomenu pravnih vrednot (vidik pozitivne generalne prevencije) (Ambrož, 2017b). Vzpostavitev ustreznega ravnotežja med temi nameni kaznovanja je predmet sodne izbire in odmere kazenske sankcije, pri čemer ta proces v Sloveniji temelji na poglobljenem, analitičnem in celovitem preverjanju ter ovrednotenju vseh okoliščin primera in zajema tri stopnje: 1) čim popolnejše ugotavljanje vseh relevantnih okoliščin, 2) ovrednotenje teh relevantnih okoliščin ter 3) izbiro kazni in določitev njene višine.

Cilj prve stopnje je ugotovitev relevantne dejstvene podlage, ki je dejanska podstat za oba poznejša miselna procesa sodnika. Pri tem se v slovenskem kazenskem postopku okoliščine, pomembne za odmero kazni, zbirajo sproti, ob izvajanju osrednjih dokazov, kar lahko vodi v položaj, ko je za odločanje o kazenski sankciji na voljo premalo informacij ali premalo časa za pretehtano odločitev (Mihelj Plesničar, 2017). Čeprav je za to v nekaterih primerih na voljo narok za izrek kazenske sankcije, katerega namen je izvajanje (katerih koli) dokazov, pomembnih za izrek kazenske sankcije (četrti odstavek 285. č člena Zakona o kazenskem postopku [ZKP], 2017), dokazna podlaga za izrek sankcije po mnenju M. Mihelja Plesničar (2017) še vedno ostaja pomanjkljiva. V takem primeru obrazložitev sodbe glede izrečene kazenske sankcije ne more biti pretehtana, ustaljene fraze pa vsebinsko ne ponudijo nobene razlage sprejete odločitve, zaradi česar sodba nima nosilnih

⁴ Ta avtor med drugim navaja, da smernice vpeljujejo enotno pojmovanje okoliščin in sodniku dajejo podlago, na katero lahko opre svojo odločitev o kazenski sankciji.

⁵ Nameni kaznovanja pred to novelo niso bili zakonsko urejeni oziroma jih je opredeljevala sodna praksa (I Ips 130/2009).

razlogov (Horvat, 2004). Sodišče mora pojasniti, katere okoliščine je upoštevalo pri odmeri kazni (osmi odstavek 364. člena ZKP, 2017), oziroma odločbo tudi v tem delu obrazložiti, saj je artikulacija eksistencialen del poštenega postopka, z njo pa se uresničujeta tudi 22. in 25. člen Ustave Republike Slovenije (I Ips 130/2009). Z vidika dokazanosti posameznih okoliščin, ki naj bodo podlaga za izbiro in odmero kazni, je procesno stanje jasno – zbrani dokazi se v skladu s prvim odstavkom 18. člena ZKP (2017) prosto presojajo, olajševalne ali obteževalne⁶ okoliščine primera pa morajo biti izkazane s standardom gotovosti.

V okviru druge stopnje sodnik oceni družbeno nevarnost dejanja in stopnjo krivde ter ovrednoti storilčevo osebnost in s primerom povezane okoliščine kot olajševalne ali obteževalne, pri čemer sintezo svojih ugotovitev sklene z določitvijo konkretne kazni v predpisanem zakonskem okviru, upoštevajoč namen kaznovanja v konkretni zadevi (I Ips 148/2010). Uvodna norma, ki jo mora v tej fazi vselej spoštovati, je prvi odstavek 49. člena KZ-1 (2017), po katerem storilcu kaznivega dejanja odmeri kazen v mejah, ki so z zakonom predpisane za to dejanje glede na težo storjenega dejanja in storilčevo krivdo. To besedilo sodniku daje navodilo, da v iskanju sorazmernosti kaznovanja najprej upošteva težo dejanja in stopnjo storilčeve krivde, šele nato pa druge olajševalne in obteževalne okoliščine, eksemplifikativno našteje v drugem in tretjem odstavku 49. člena KZ-1 (Mihelj Plesničar, 2012). Le tako se namreč zagotavlja pravičnost kazni, ki naj bo po vrsti in višini sorazmerna s kaznivim dejanjem, ter se obenem spoštuje krivdno načelo, po katerem ni dopustno kaznovanje preko storilčeve krivde, ne glede na razlog, ki bi sicer upravičeval izrek višje kazenske sankcije (Ambrož, 2017b; II Kp 13189/2009).⁷ Po tej oceni pa sodnik – ker KZ-1 (2017) vseh obteževalnih in olajševalnih okoliščin ne določa izčrпно in ne predpisuje, kakšno težo mora sodišče pripisati posamezni okoliščini v konkretnem primeru – to zakonodajno nedorečenost napolni z lastno presojo. To pomeni, da ob upoštevanju načela individualizacije kazenskih sankcij oceni, ali bo določeno okoliščino upošteval kot olajševalno ali obteževalno ter kako pomembno jo bo ovrednotil. Edina omejitev pri tem je, da mora pri izbiri in odmeri kazni, v skladu z načelom enakosti iz 14. člena Ustave Republike Slovenije (2016), obravnavati življenjski primer primerjati s podobnimi primeri v sodni praksi, posledično pa sankcije ne sme prilagoditi tako, da bi zaradi razlike v kaznovanju prišlo do neenakega obravnavanja bistveno podobnih primerov ali arbitrarnosti (denimo, če

je dejanje po teži, storilčevi krivdi in preostalih okoliščinah primerljivo s preteklimi zadevami, kljub temu pa je kazen bistveno višja) (I Ips 44415/2010-3763).

3 Avtomatizirano odločanje

V današnjem času hitrega tehnološkega razvoja je postopek sodnega izrekanja kazni povsem mogoče nadgraditi tako, da bo sodniku pri tem pomagal računalniški program. Kot je bilo prikazano v prejšnjih odstavkih, izrekanje kazenskih sankcij ni nič drugega kot vnaprej predvideni koraki, ki jih mora sodnik opraviti, da lahko storilcu izreče ustrezno sankcijo, kar, preneseno v računalniški jezik, ustreza osnovni definiciji algoritmov (Kroll et al., 2017).⁸ Uporaba slednjih v obliki računalniških programov je v nekaterih panogah postala vsakdanja; Google jih denimo uporablja za identifikacijo hišnih števil, Facebook za iskanje novih prijateljev, Netflix in YouTube pri predlaganju multimedijskih vsebin svojim uporabnikom, finančni sektor pa za predvidevanje optimalnih opcij vlaganja prihrankov (Coglianese in Lehr, 2017). Zaradi svoje učinkovitosti so prodrli tudi v sodne dvorane nekaterih zveznih držav ZDA, in čeprav so tradicionalno vse odločitve med sojenjem sprejemali sodniki, njihovo delo v nekaterih segmentih danes nadomešča več kot 60 različnih vrst računalniških programov (Carlson, 2017; Electronic Privacy Information Center [EPIC], 2018). Zаметki algoritmičnega sojenja so se nedavno pojavili tudi v Evropi, kjer je eksperimentalna računalniška oprema z 79-odstotno natančnostjo odločala v zadevah Evropskega sodišča za človekove pravice (University College London [UCL], 2018).

Velik prispevek računalniških programov je čutiti predvsem v fazi izbire in odmere kazenske sankcije. Na tem področju so (ponekod celo obligatorno) v uporabi programi INSLAW, Salient Factor Score, COMPAS, LSI-R, OxRec, VRAG, PSA in podobni, katerih glavni namen je odpraviti dispariteto pri izrekanju kazenskih sankcij (Slobogin, 2012). Njihova uporaba izvira iz ameriške kazenskopravne teorije selektivne onesposobljenosti (angl. *selective incapacitation movement*), po kateri so posameznikom, bolj podvrženim povratništvu, izrekli daljše zaporne kazni. Ker je bila napaka pri določanju oseb, primernih za izločitev, izredno pogosta,⁹ je bilo kaznovanje v skladu s to teorijo hitro opuščeno, kljub temu pa je modernejši pristop k namenu kaznovanja ostal podoben – izločitev najnevarnejših oseb iz družbe. Posledično se

⁶ Glede teh je dokazno breme v celoti na tožilstvu.

⁷ Navedeni avtor izpostavlja primer mladega storilca težkega kaznivega dejanja, ki mu je zaradi mladosti pravičnejše izreči milejšo kazen, ki ga ne bo desocializirala, kot pa strožjo, eksemplarično kazen, čeprav bi bila ta družbeno koristna.

⁸ Navedeni avtorji algoritem opisujejo kot skupek navodil oziroma vnaprej definiran seznam korakov, ki pripeljejo do rešitve zastavljenega problema, pri čemer besedo algoritmi, če te izvaja računalnik, zamenjujejo z besedo računalniški program.

⁹ Od 54 do 99 %, zaradi česar je prišlo do prenapolnjenosti zaporov.

je v ZDA oblikovala t. i. *evidence-based* praksa, v okviru katere se z empiričnimi ocenami *in concreto* ocenjuje družbena nevarnost posameznika, ki se mu sodi. Pri tem sodnikom nudijo podporo računalniški programi, ki na osnovi dostopnih podatkov in z metodami, vključenimi v proces odločanja, ocenijo, ali bo oseba v prihodnosti izvedla drugo ali ponovila isto ali podobno kaznivo dejanje (Gabel Cino, 2018; Redding, 2009). Ravno zaradi dela z masovno količino podatkov o načinu življenja, predhodni vpletenosti v kriminalno aktivnost, odnosu do drugih in družbenem položaju (družini, prijateljih in socialnih odnosih)¹⁰ sodnika v tem delu nadomešča računalniški program, ki z dinamičnimi (katere koli okoliščine, ki vplivajo na možnost povratništva in se lahko spremenijo, na primer starost, zaposlitev, odvisnost itd.) in statičnimi (katere koli okoliščine, ki se ne morejo spremeniti, ker so neločljivo pripisane posamezniku, na primer spol) komponentami samostojno ocenjuje stopnjo ponovitvene nevarnosti za neko osebo (Kehl, Guo in Kessler, 2017). Med okoliščinami in povratništvom namreč obstaja korelacija, zato je predvidevanje prihodnjega vedenja posameznika po mnenju Vrhovnega sodišča ZDA bistven element vsakega kazenskega sojenja, predvsem kaznovalnega segmenta, s katerim se poskuša v prihodnosti vplivati na posameznika (Jurek v. Texas 428 U.S. 262). To povsem enako velja tudi v Sloveniji, kjer je glavni namen kaznovanja ponovna vključitev v družbo, sodnik pa mora pri izrekanju kazni upoštevati tudi njen pričakovani učinek na prihodnje življenje storilca v družbenem okolju (45. a člen in drugi odstavek 49. člena KZ-1, 2017).

Bistvo programov, ki ocenjujejo tveganja (t. i. *risk-assessment*), je, da sodniku ponudijo oceno oziroma stopnjo verjetnosti, da bo oseba v prihodnosti ponovila kaznivo dejanje, to oceno pa sodnik upošteva kot eno od okoliščin pri izbiri vrste in višine kazenske sankcije. Pri določanju napovedi se je med vsemi metodami uporabe algoritmov kot najzanesljivejša izkazala metoda strojnega učenja. Gre za metodo, ki odločevalcu z vseh vidikov ponudi obravnavano oceno nekega prihodnjega dejstva s postopki, neprimerljivo učinkovitejšimi od tistih, ki jih sodnik sicer lahko uporabi sam (Bostrom, 2014).¹¹ Strojno učenje poenostavlja pomeni, da računalniški sistem pridobi znanje na podlagi izkušenj, tj. na podlagi preteklih znanih dejstev, s čimer se razlikuje od konvencionalnih metod. Če bi za odločanje o nekem prihodnjem dejstvu uporabljali slednje, bi morali okoliščine (na primer olajševalne in obteževalne) ovrednotiti ročno in nato računalniški program *naučiti*, kaj naj s temi vrednostmi stori. Nasprotno pa postopek strojnega

učjenja omogoča, da program samostojno ovrednoti vsako relevantno okoliščino tako, kot je to (nezavedno) storil sodnik pri odločanju v konkretnem primeru (Berk in Hyatt, 2015). Z drugimi besedami: algoritmi strojnega učenja so neparametrični in ne zahtevajo, da so za potrebe izračuna prilagojeni dani situaciji v obliki vnaprej izražene formule, ampak dopuščajo, da podatki, ki jih z njimi obdelujemo, samostojno narekujejo rezultat izračuna. Zaradi preverjanja vseh možnih povezav med okoliščinami in rezultatom¹² omogočajo boljšo optimizacijo odločanja v prihodnosti (saj preverijo vse možne korelacije in pričakovane rezultate), poleg tega pa jih je mogoče prilagoditi novim stanjem – ko so namreč na voljo novi podatki,¹³ jih po vnosu v računalniški program ta z algoritmi obdelata in nato za prihodnje sprejemanje odločitev prilagodi drugačnim oziroma novim okoliščinam (Coglianese in Lehr, 2017).

Na metodi strojnega učenja temelji tudi računalniški program Kaznovanje v1.0,¹⁴ ki bi sodniku omogočal določiti višino kazenske sankcije glede na okoliščine primera. Razvoj programa,¹⁵ pri katerem sodelujem tudi avtor, je prilagojen potrebam in zahtevam slovenskega kazenskega postopka ter s pravnega in tehničnega vidika poteka vzporedno. Pravni del zajema zbiranje, preučevanje podatkov in oblikovanje programskih parametrov, medtem ko tehnični del vključuje testiranje parametrov z različnimi algoritmi in oblikovanje računalniškega programa. Ta je trenutno na tretji ravni tehnološke razvitosti – eksperimentalni dokaz koncepta (več o tem konceptu v: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije [MORS], 2019) in bo v prihodnosti lahko učinkovit tehnični pripomoček v okviru kaznovalne faze kazenskega postopka. Sodnik v tej fazi namreč na podlagi podatkov, s katerimi razpolaga, oblikuje številčno odločitev (o višini kazni), kar lahko povsem enako, in po mojem mnenju celo učinkoviteje, stori tudi ta računalniški program. Izhodiščna ideja za začetek razvoja je že uresničena do ravni, na kateri program Kaznovanje v1.0 za svoje delovanje uporablja obstoječe in anonimizirane podatke o preteklih kaznivih dejanjih, ki se nanašajo tako na okoliščine samega dejanja kot tudi na osebne značilnosti storilca. Te nato program z računalniškim procesom strojnega učenja ovrednoti in dobljene vrednosti vsake okoliščine prenese na nov primer. Podatke bi v sodnem postopku v program

¹⁰ Za podrobnejši prikaz podatkov glej navodila za uporabo programa COMPAS (Northpointe, 2018) ter Slobogin (2018) in Carlsion (2017).

¹¹ Navedeni avtor celo meni, da je to v primerjavi s človeško inteligenco superioren postopek.

¹² Tipičen primer je aplikacija Google Maps, ki uporabniku ob vnosu cilja predlaga več možnih poti in načinov potovanja.

¹³ Pri prej omenjeni aplikaciji Google Maps so to denimo podatki o zastojih na cesti.

¹⁴ To je delovno ime, pri čemer dodatek v1.0 označuje trenutno različico programske opreme.

¹⁵ Izdelava programa poteka v zasebnopravnem sektorju, ideja pa je razviti še programsko opremo za izrekanje pripora, odločanje o pogojnem odpustu in določanje višine odškodnine za nepremožensko škodo.

vnašal sodnik, pri čemer je v trenutno predvidenem načinu delovanja programa Kaznovanje v1.0 vanj mogoče vnesti do 30 pravno relevantnih dejstev primera (spremenljivk),¹⁶ ki se nanašajo izključno na uveljavljeno metodologijo določanja kazenske sankcije. Spremenljivke lahko program z vgrajenimi algoritmi ter predhodnimi vrednostmi okoliščin ovrednoti, nakar na osnovi tega vrednotenja, upoštevajoč najnižjo in najvišjo zakonsko predpisano kazen za posamezno kaznivo dejanje, določi višino najprimernejše kazenske sankcije.¹⁷ Pretekle izrečene kazni v primerljivih zadevah so programu namreč znane, zato lahko med spremenljivkami in kaznimi ugotovi korelacijo, tj. moč, s katero je spremenljivka v preteklem primeru vplivala na zvišanje ali znižanje kazni, okoliščinam novega primera pa na podlagi vedenja o korelacijah določi vrednosti in jih nato medsebojno poveže v celoto, tj. v kazen, ki naj bi ustrezala okoliščinam obravnavanega primera.

4 Načelni razlogi za uvedbo avtomatiziranega odločanja

Del pravičnega postopka pri izrekanju kazni je med drugim tudi to, da sodnik v podobnih primerih odloča podobno in v različnih različno, kar pa se pri izrekanju kazenskih sankcij izkaže za zelo problematično. Na to kaže uvodni primer. Slovenska pravna teorija pa meni, da še danes ni jasno, kaj sploh je enotna in ustaljena praksa ter koliko ta zavezuje nižja sodišča (Mihelj Plesničar, 2012). Slovenska zakonodaja je na tem področju preveč nedoločna, saj ne vsebuje posebnih pravil odločanja o sankcijah. Ker je celotna faza izrekanja kazni le dodaten (in ne zelo pomemben) del enotnega kazenskega postopka, je posledično diskrecija sodnika pri izbiri vrste in višine kazni izjemna (Mihelj Plesničar, 2017). Glavni namen razvoja programa Kaznovanje v1.0 je zagotavljanje pravičnosti v fazi izrekanja kazenskih sankcij. Program namreč enakopravno obravnava vse storilce kaznivih dejanj, saj celotno ovrednoti vse okoliščine primera, s čimer odpravlja dve najpogostejši napaki sodniškega odločanja: opustitev ovrednotenja in neenakomerno oziroma neenotno vrednotenje posamezne okoliščine. S tem v izhodišču svojega delovanja zagotavlja korektivno pravičnost in vzpostavitev porušenih ravnovesij v družbi enako za vse storilce.

S tega vidika bi se program lahko *prima facie* zdel neposredno nasprotujoč načelu individualizacije kazenske sank-

cije, zaradi katerega mora biti kaznovanje storilcev različno, če je za to stvarno utemeljen razlog (I Ips 44415/2010-3763; Mihelj Plesničar, 2015). Toda takšna situacija bi bila mogoča samo, če bi program neko okoliščino vsakokratnega primera (na primer priznanje krivde) v nedoločenih številih prihodnjih primerov vrednotil enako. Tak pomislek ni utemeljen, saj program vrednotenje okoliščine prilagodi kombinirani vrednosti vseh drugih okoliščin posameznega primera in šele nato ovrednoti neko okoliščino. Povedano drugače: vrednost posamezne okoliščine se res oblikuje na podlagi preteklih podatkov, vendar ob upoštevanju okoliščin novega primera, ki imajo lahko na pretekle vrednosti popolnoma drugačen vpliv.

Enako velja glede teoretičnih opozoril, da si je treba zaradi različne vrste kaznivih dejanj in predpisanih sankcij pri izrekanju kazni prizadevati za drugačen namen (Ambrož, 2017b; Mihelj Plesničar, 2012). Tega sicer 45. a člen KZ-1 (2017) ne predvideva, dejansko pa je to mogoče zagotoviti s programom Kaznovanje v1.0. Ker omenjeni program znotraj pravne kvalifikacije dejanja (ki mu jo določimo kot okvir delovanja) upošteva okoliščine, ki so jih v podobnih primerih pri tem kaznivem dejanju predhodno že upoštevala sodišča, se bo s tem sledilo kaznovalnemu namenu pri tej vrsti kaznivih dejanj, zaradi okoliščin storilca pa bo kazen prilagojena tistemu elementu kaznovanja, ki je v dani situaciji za storilca nujen.¹⁸ Če pa bo namen zaradi posebnosti zadeve drugačen, to na delovanje programa ne bo vplivalo. Metoda strojnega učenja namreč omogoča tudi zelo preprosto prilagoditev novim situacijam (na primer spremembi kaznovalne politike) – z vnosom novih podatkov (denimo z višino kazni, ki odstopa od povprečja), ki se nato upoštevajo pri delu programa.

Ob izvajanju načela zakonitosti iz 28. člena Ustave Republike Slovenije (2016) naj bi bila kazenska sankcija za storilca tudi predvidljiva. To je sicer že zagotovljeno s predpisanimi zakonskimi okviri kazni in omilitvenimi določili, vendar pa ima predvidljivost še dodaten segment, neločljivo povezan s pravičnostjo in načelom enakosti. Storilcu kaznivega dejanja je namreč treba omogočiti, da se vnaprej zaveda morebitnih posledic kaznivega dejanja, ki se v ožjem pomenu kažejo predvsem v višini kazni. Višina kazni je znotraj zakonskih okvirov odvisna od presoje sodnikov, ki lahko navkljub jurisprudenci v podobnih primerih odločijo različno, zato o strogi predvidljivosti ni mogoče govoriti. To bi z računalniškim programom odpravili, saj bi ta kot sodniški pripomoček predlagal višino kazni, ki bi bila za storilca predvidljiva. Sodnik bi v program vnašal spremenljivke pod nadzorom

¹⁶ Teh v tej fazi zaradi pogodbene klavzule o poslovnih skrivnostih še ne morem razkriti.

¹⁷ Izračun torej ne pomeni ocene tveganja oziroma ocene posameznikovega prihodnjega ravnanja (pravi *risk-assessment*), temveč program na podlagi preteklih podatkov izračuna višino kazni, ki je glede na okoliščine novega primera najprimernejša.

¹⁸ Na primer inteligen in osebno urejen posameznik pri povzročitvi prometne nesreče iz malomarnosti ne potrebuje reintegracije, niti zavedanja o nedopustnosti ravnanja, kljub temu pa je treba s kaznijo zavarovati temeljne vrednote pravnega reda.

obeh procesnih strank postopka, pri čemer bi program ob odločanju že upošteval vso dosedanje sodno prakso za kaznivo dejanje, ki je predmet obravnave.¹⁹ Predvidljivost tako ne bi bila zagotovljena le, če bi sodnik presodil (in to ustrezno pojasnil v obrazložitvi), da je po njegovem mnenju treba odstopiti od ustaljenega načina ali višine kaznovanja, sicer pa bo pravni sistem ravno zaradi programske opreme deloval predvidljivo in omogočal enakopravno obravnavo vseh storilcev kaznivih dejanj.²⁰

Če bo program dostopen tudi javnosti izven sodišč, na primer kot spletna aplikacija ministrstva, bo to le še povečalo enega od namenov kaznovanja – zavedanje o nedopustnosti kaznivih dejanj. V današnji moderni družbi je tehnologija mnogo dostopnejša in razumljivejša, zato bi lahko javnosti dostopen program vanjo vnesel več zavedanja o kaznivih dejanjih in kaznih zanje. Ozaveščenosti o tem se namreč v laični javnosti ne gradi s prebiranjem kazenskopravne zakonodaje in sodne prakse, temveč s socializacijo v družini, šoli, vrstniških skupinah in poklicnih okoljih (Ambrož, 2016), ki jo danes vse bolj narekujejo tehnološki dosežki, zato bi po moji oceni širša javnost bolje sprejela tak način kaznovanja v njej bolj priljubljeni tehnološki obliki. Posledično bi s tem dosegli tudi moralni učinek inkriminacije kaznivih dejanj, saj bi vsak posameznik lahko glede na svoje okoliščine presodil, ali se mu kaznivo dejanje izplača. Ker bi javnost kar naenkrat razpolagala s širšim naborom informacij o kaznivih dejanjih in njim prilegajočih se sankcijah, bi se s tem povečalo tudi zaupanje v pravni red, na podlagi tega pa bi se povečali učinki pozitivne generalne preprečitve.²¹ Po drugi strani zaradi javnega dostopa do programa državi ne bo treba stopnjevati kaznovanja za pomiritev in zadovoljitev javnega mnenja ter pošiljanja sporočil o pomenu pravnih vrednot (Ambrož, 2016), saj bo javnost te informacije dobivala neposredno iz programa, in ne od medijev, ki kazenske zadeve obravnavajo selektivno, glede na njihovo pomembnost. Nadaljnja prednost javno dostopnega programa je, da bi se lahko s kaznijo glede na okoliščine primera seznanili tudi izvedenci psihiatri in psihologi, ki naj bi sodišču že tako ali tako pomagali pri individualizaciji kazenskih sankcij in izbiri ustreznega obravnavanja.²² Nenazadnje bi javnost s programom imela tudi ustrezen nadzor nad kaznovalno politiko (Kroll et al., 2017), s čimer bodo odločbe sodišč v demokratični družbi znova pridobile

pomen. Zadovoljstvo s sodniki je med splošno javnostjo še vedno nizko, v zadnjem času pa je zaupanje v njihovo delo nekoliko upadlo tudi pri strokovni javnosti (Vrhovno sodišče Republike Slovenije [VS RS], 2017), zato bi lahko s programom kot pripomočkom za preverjanje pravilnosti odločitve znova vzpostavili višjo raven zaupanja v delo sodnikov (o tem tudi Mihelj Plesničar in Šugman Stubbs, 2018).

5 Prednosti avtomatiziranega odločanja v konkretnih zadevah

Uporaba programske opreme za izrekanje kazenskih sankcij bi prinesla pozitivne učinke tudi na ravni vsake posamične zadeve. Program Kaznovanje v1.0 predvideva točno določen izbor okoliščin, ki bi jih sodnik moral ugotoviti, da bo program lahko opravil svojo nalogo. Sodnik bo tako vnaprej osredotočen na njihovo ugotavljanje in mu ne bo treba paziti, da bo katero izmed njih zanemaril. S psihološkega vidika to za sodnika pomeni miselno razbremenitev, saj se mu ne bo več treba ukvarjati z vprašanjem količinske, temveč le še kakovostne izvedbe dokaznega postopka. Pozornost sodnika se tako z uporabo računalniškega programa preusmerja na natančnejše in bolj poglobljeno ugotavljanje okoliščin, ki vplivajo na izbiro in odmero kazenske sankcije. Tak način sodnikovega dela pa vsaj po moji presoji obdolžencu zagotavlja še več pravičnosti pri izrekanju kazenske sankcije, saj vrednotenje relevantnih okoliščin na podlagi kakovostno zbranega dokaznega gradiva (praviloma) vodi v boljšo argumentacijo sodne odločbe kot temeljnega elementa poštenega kazenskega postopka.

Nadalje teorija (Ambrož, 2017a; Mihelj Plesničar, 2015; Mihelj Plesničar in Šugman Stubbs, 2018) opozarja, da v fazi ovrednotenja okoliščin, relevantnih za izrek kazenske sankcije, prevladuje intuicija, zaradi katere sodnik primer doživlja subjektivno, upoštevajoč lastne psihološke dejavnike in družbene vzorce (na primer predsodke, privzgojene vzorce vedenja, politično prepričanje, spola,²³ raso in etnično pripadnosti,²⁴ starosti,²⁵ izobrazbo, versko prepričanje, ekonomsko-socialni status, okolje, iz katerega izhaja, idr.), poleg tega pa si pomaga tudi s kognitivnimi heuristikami, ki mu omogočajo razbremenitev uma in hitrejše odzivanje. Vse to privede do položaja, ko dva sodnika enako dejanje obrav-

¹⁹ V to bi lahko sodnik z uporabo programa Kaznovanje v1.0 tudi vpogledal in jo primerjal z obravnavano zadevo.

²⁰ Kar je eden izmed osnovnih ciljev slovenskega kazenskopravnega sistema (Ambrož, 2016).

²¹ Teh zdaj ni, ker so informacije o delovanju pravosodja pičle (Ambrož, 2016, 2017b).

²² Gre za t. i. utilitarno opredelitev pomoči pri izrekanju kazni (Sokovič in Bejatovič, 2017).

²³ Ženske odločajo celoviteje, izražajo večjo skrb in so manj stroge, moški pa delujejo bolj analitično in se zanašajo na abstraktna pravila.

²⁴ Če je sodnik pripadnik manjšine, se lahko z njo poistoveti ali pa je do nje bolj strog in obratno.

²⁵ Starejši sodniki zaradi izkušenj in staža dopustijo milejše kaznovanje.

navata popolnoma drugače. Iz tega razloga so v ZDA med letoma 1960 in 1970 poskusno ustanovili t. i. kaznovalne svete, ki so sodnikom povedali, kakšno kazen bi v isti zadevi izrekel drug sodnik, vendar pa ti sveti niso izravnavali razlik v kaznovanju oziroma so povzročili celo nasproten učinek (Scott, 2013). M. Mihelj Plesničar (2015) ob tem povzema, da je te dejavnike nemogoče izločiti, s čimer pa se ne strinjamo. Uporaba algoritmov oziroma umetne inteligence v pravnem sistemu (na primer programa Kaznovanje v1.0) namreč zagotovi objektivnost izrekanja kazenskih sankcij, saj računalniški program odločitev sprejme povsem analitično, brez upoštevanja čustev ali drugih subjektivnih komponent, ki bi pri sodniku sicer lahko vplivale na odločitev (o tem tudi Vuletić in Tomičić, 2017). Takšen (formalističen) način odločanja uravnoteži realistični model odločanja o vrsti in višini kazni, pri katerem ima pravni občutek oziroma intuicija ključno vlogo, razum pa tej vlogi le sledi. Kot narekujejo sodobne teorije, naj bi danes sodniki odločitev sprejeli na podlagi intuicije po razumskem premisleku (Mihelj Plesničar, 2015), prav to pa zagotovi odločanje z uporabo programa Kaznovanje v1.0, saj z njim sodnik najprej formalno pridobi oceno o višini kazni, nato pa v skladu s svojim občutkom oceni njeno primernost oziroma pravičnost. Da sodniki pri tem ne bi enake okoliščine interpretirali različno (učinek uokvirjanja²⁶), program neko okoliščino interpretira enako, torej kot olajševalno ali obteževalno, s čimer poenoti (morebiti razdeljena) stališča o tem, ali specifična okoliščina vodi v zvišanje ali znižanje kazni.²⁷

Uporaba omenjenega programa tudi preprečuje zavestno odločitev sodnika, da bi nekega posameznika zaradi specifične okoliščine kaznoval drugače²⁸ (kot na primer v ZDA, kjer so manjšine kaznovane neprimereno težje od pripadnikov večine (Fischman in Schanzenbach, 2012)). Z metodo strojnega učenja je tak sodniški pristop izključen, saj je postopek odmerjanja kazni objektiviziran in sodniku ne omogoča, da bi svoje stališče izrazil z vrsto in višino kazenske sankcije, razen če bi se od rezultata distanciral in svojo odločitev ustrezno pojasnil v obrazložitvi (Coglianese in Lehr, 2017). Završnik (2018a) nadalje opozarja, da lahko algoritmi zaradi lastnosti podatkov, na osnovi katerih delujejo, vsebujejo vgrajene predsodke ali nedovoljene parametre odločanja, vendar pa program Kaznovanje v1.0 take (neprimerne) okoliščine, ki

sicer lahko vplivajo na vrsto in višino kazni, iz postopka izračuna izloča.²⁹ Brez dvoma in posebne obrazložitve v postopku sankcioniranja nikakor ni dovoljeno upoštevati rasne, etične in druge pripadnosti obdolženca, njegovega zunanega videza in ekonomskega položaja (slednjega izjemoma v določenih situacijah, na primer pri izreku denarne kazni) (Mihelj Plesničar, 2015; Starr, 2014). V nasprotju s teoretičnimi izhodišči navedeni program pri svojem delovanju upošteva tako spol kot tudi starost obdolženca, saj ti dve okoliščini znatno izboljšata natančnost algoritmičnega odločanja (Hopkinson, 2018; Slobogin, 2018). Odločanje na podlagi spola temelji na statistični predpostavki, da so moški bolj nagnjeni k povratništvu kot ženske in jim je posledično treba izreči strožje kazni (Massie, 2015; Starr, 2014). Ker gre za znanstveno podprto dejstvo, je to okoliščino celo treba upoštevati pri izrekanju kazni, saj sicer lahko pride do položaja, ko bi programska oprema prišla v nasprotje s to tezo (Hopkinson, 2018; Slobogin, 2018). Utemeljen razlog za razlikovanje je tudi biološka ura v kombinaciji s starostjo, saj lahko dolge kazni v nekaterih primerih negativno vplivajo na človekovo potrebo po tem, da svoj genovski zapis preda svojim naslednikom.

V fazo odločanja, podprtega z avtomatiziranimi sistemi, je tako predvsem zaradi reintegracije nujno treba vključiti še starost obdolženca. Na prvi pogled bi se namreč zdelo diskriminatorno, če bi bila za enako kaznivo dejanje mlademu in staremu posamezniku izrečena enako visoka zaporna kazen, poleg tega pa tudi stopnja povratništva ob vsakem dopoljnem letu starosti upade za 2 % (Brunton Smith in Hopkins, 2013), kar iz enakih razlogov kot pri spolu³⁰ le še dodatno utrjuje prepričanje, da je to okoliščino treba upoštevati pri izbiri vrste in odmere sankcije.³¹ Pri slednjem se sicer res lahko pojavi pomislek, da bodo zaradi tega starejšim osebam izrečene strožje in daljše kazni, vendar ga je treba zavriniti, saj bi se razumen odrasel posameznik moral zavedati posledic svojega ravnanja, o čemer pa pri mladem človeku zaradi manjše razvitosti in življenjske neizkušenosti ni (vedno) mogoče govoriti.

²⁶ Gre za učinek, ko lahko sodnik okoliščino interpretira kot olajševalno ali obteževalno (Mihelj Plesničar, 2015).

²⁷ Z uporabo vizualnega prikaza in podrobne obrazložitve sodne odločbe je mogoče odpraviti tudi drug prisoten učinek sidranja (o tem Šarf in Križnar, 2018).

²⁸ Na primer zaradi predsodkov ali diskriminacije oseb, ki so pripadniki kakšne manjšine ali izhajajo iz okolja z negativnim družbenim prizvokom.

²⁹ Nekateri avtorji (Dwork et al., 2011) sicer opisujejo več postopkov, s katerimi bi lahko izključili vpliv diskriminatornih okoliščin iz procesa izračuna, vendar pa se popolna izločitev teh okoliščin glede na slovenski postopek odmerjanja kazenskih sankcij izkaže kot najprimernejša.

³⁰ Sicer bi program lahko mlademu posamezniku pripisal nižjo stopnjo povratništva kot starejši osebi, kar bi znova nasprotovalo statističnemu dokazu.

³¹ Da je pri mladih osebah ključna točka kaznovanja rehabilitacija predvsem zaradi njihovega razvoja, izhaja tudi iz stališča Vrhovnega sodišča ZDA v zadevi Miller v. Alabama 567 U.S. 460.

6 Zadržki pri vpeljavi avtomatiziranega načina odločanja v kazenski postopek

Računalniški programi, ki v ZDA ocenjujejo stopnjo verjetnosti povratništva pri obdolžencu, so bili že podvrženi množični preučitvi svojega delovanja. Ugotovljeno je bilo, da so zmožni z zadovoljivo stopnjo pravilno napovedati povratništvo, zato so primerni za uporabo v kazenskem pravosodju (James, 2015). To tezo so podprli nekateri odvetniki, teoretiki in zasebni sektor (o tem podrobneje Berk in Hyatt, 2015, ter Coglianesi in Lehr, 2017), njihovo uporabo v fazi kaznovanja pa so sprejela tudi nekatera sodišča. Slednja so razlogovala, da računalniški programi učinkoviteje ocenijo in pretehtajo vse okoliščine, pomembne za kaznovanje (Pritožbeno sodišče zvezne države Indiana v zadevi Malenchik v. State 928 N.E.2d), a so le del kaznovalnega procesa in od njih ni odvisna končna odločitev o kazni (pritožbeno sodišče zvezne države Wisconsin v zadevi State v. Samsa 359 Wis.2d), saj imajo sodniki še vedno diskrecijo glede uporabe rezultatov takih programov (Vrhovno sodišče zvezne države Wisconsin v zadevi State v. Rogers 14-0373).

Zadnje izmed tovrstnih sodnih odločb je leta 2016 sprejelo Vrhovno sodišče zvezne države Wisconsin v zadevi State v. Loomis 881 N. W.2d 749. Omenjeni je v kazenskem postopku priznal krivdo za sodelovanje pri kaznivem dejanju, nato pa ga je računalniški program COMPAS ocenil kot izredno nevarnega posameznika z veliko možnostjo povratništva, zaradi česar mu je sodnik izrekel šestletno zaporno kazen ter pet let dodatnega nadzora. Loomis je v pritožbi navedel, 1) da mu je kršena pravica do poštenega sojenja, saj mu ni bilo omogočeno, da bi preveril način delovanja programa in točnost informacij, s katerimi je program sprejel odločitev; 2) da je z uporabo programa kršena individualizacija kazenske sankcije, saj program uporablja značilnosti večje družbene skupine (v katero je spadal) in te nekritično prenaša nanj; 3) da je program podal neustrezen rezultat, saj je pri izračunu upošteval tudi njegov spol, ki ga, čeprav je njegova uporaba statistično podprta, ni dovoljeno upoštevati. Vrhovno sodišče je njegove argumente v celoti zavrnilo. Čeprav delovanje programa ni bilo razkrito, to po oceni sodišča ni bistveno vplivalo na zakonitost sodne odločbe, saj je program deloval na podlagi javno dostopnih informacij in podatkov, ki jih je dal Loomis sam,³² zato je Loomis imel možnost, da preveri pravilnost informacij, ki so bile uporabljene pri izračunu. Do kršitve individualizacije kazenske sankcije ni prišlo zato, ker je bil končni izračun uporabljen le kot ena izmed več okoliščin pri izreku

kazenske sankcije in je torej imel le podporno vlogo.³³ Sodišče je presodilo tudi, da je uporaba spola nujna za točnost izračuna, saj imajo moški in ženske različne stopnje povratništva in drugačen rehabilitacijski potencial, poleg tega pa Loomis ni izkazal, da bi se sodnik pri izrekanju kazni oprl na spol kot relevanten dejavnik za odmero sankcije, saj ga ni omenil v obrazložitvi sodbe. Sodba odpira mnogo pomislekov, ki jih je mogoče uporabiti v tezi proti uporabi algoritmičnega programa v fazi izrekanja kazenskih sankcije, vendar pa menim, da je te ovire mogoče zanesljivo odpraviti.

Vsaki osebi mora biti kazenska sankcija izrečena na podlagi zanesljivih, točnih in preverljivih informacij, pa naj bo to v ZDA³⁴ ali Sloveniji.³⁵ Program COMPAS pri svojem odločanju uporablja vrsto informacij, tako javno dostopnih kot tudi tistih, ki jih da obdolženec. Zaradi obsega informacij, pridobljenih iz javnih evidenc, obdolženec nad njimi nima pregleda, prav tako pa lahko program prevara in mu na podlagi izpolnjenega vprašalnika ponudi informacije, ki bodo zanj ugodnejše. Završnik (2017, 2018a) v zvezi s tem opozarja, da morajo biti podatki, ki jih umetna inteligenca uporablja pri svojem delu, natančni, kakovostni, raznoliki, dovolj poglobljeni in objektivno preverljivi, posamezniku pa mora biti znano, da je odločitev sprejeta na podlagi teh podatkov. Ravno to je ključen element delovanja programa Kaznovanje v1.0, saj lahko vanj sodnik vnaša le okoliščine, ki so s stopnjo gotovosti dokazane v konkretnem kazenskem postopku. Na njihov obseg in kakovost bo lahko vplival tudi obdolženec, ker mu je na podlagi tretje alineje 29. člena Ustave Republike Slovenije (2016) zagotovljeno izvajanje dokazov v njegovo korist.³⁶ S predvidenim načinom delovanja programa Kaznovanje v1.0 tako lahko obdolženec že med kazenskim postopkom preveri

³² Program COMPAS med drugim v izračun vključuje informacije, ki jih v obliki številčnih odgovorov na vnaprej pripravljen vprašalnik poda obdolženec sam.

³³ Kaznovanje na podlagi karakteristike, ki je osebi imanentna, je nesprejemljivo, saj jo kaznujemo zato, ker je, in ne zato, ker je nekaj naredila – glej zadevo Vrhovnega sodišča ZDA Buck v. Davis 580 U.S., v kateri je ekspertna priča izpovedala, da je posameznik verjeten povratnik zaradi svoje rase, na podlagi česar je nato sodnik izrekel smrtno kazen.

³⁴ Vsaj tako o tem pritožbeno sodišče zvezne države Wisconsin v zadevi State v. Skaff 152 Wis.2d.

³⁵ Osmi odstavek 364. člena ZKP (2017) v zvezi z 49. členom KZ-1 (2017) in drugimi.

³⁶ Pri odločanju o dokaznem predlogu mora sodišče upoštevati merila, ki jih je ustaljena (ustavno)sodna praksa postavila za odločanje o predlogu, in sicer: 1) glede na načelo proste presoje dokazov sodišče samo odloča o tem, katere dokaze bo izvedlo in kako bo presojalo njihovo verodostojnost; 2) sodišču ni treba izvesti vsakega dokaza, ki ga predlagata stranki; 3) predlagani dokaz mora biti materialnopravno relevanten; 4) pravno relevantnost predlaganega dokaza morata stranki utemeljiti s potrebno stopnjo verjetnosti in 5) v dvomu je treba šteti vsak dokazni predlog obrambe v korist obdolženca in ga sodišče mora izvesti, razen če je očitno, da ne more biti uspešen (I Ips 39161/2012).

zanesljivost podatkov, s čimer sta mu zagotovljena možnost vplivanja in nadzor nad informacijami, ki bodo pozneje uporabljene pri izračunu (o tem tudi Šarf in Križnar, 2018). Prav to po mnenju Simmonsa (2018) pri obdolžencu ustvarja občutek pravičnosti kazenskega postopka.

Očitek predsodkov oziroma diskriminacije, ki se v programu COMPAS skriva v statistični obdelavi podatkov, lahko odpravimo še učinkoviteje. COMPAS zaradi statistike pripadnike nekaterih družbenih skupin obravnava nepravilno, saj jim v postopku izračuna pripiše okoliščine, značilne za celotno družbeno skupino, čeprav teh lastnosti morda nimajo (Sidhu, 2015; Završnik, 2018b). Posledično je ocena stopnje povratništva lahko višja, kar odločilno vpliva na višino kazni (Carlson, 2017; Kehl et al., 2017). Ker program Kaznovanje v1.0 rasne, etične, politične, verske in druge pripadnosti ter osebnih prepričanj pri izračunu ne upošteva, tako kot to na načelni ravni v 37. členu preambule in 10. členu besedila prepoveduje Direktiva o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov za namene pregona kaznivih dejanj (2016), do diskriminatorne dedukcije praviloma ne more priti, sicer bi program lahko razvil diskriminatorni učinek oziroma t. i. *feedback loop* (Kroll et al., 2017). Na primer, če bi v program vnesli historične podatke, ki bi kazali, da obstaja močna korelacija med političnim prepričanjem in višino izrečene kazni, bi program lahko v novih primerih, ko bi bilo tako prepričanje izkazano, predlagal višje kazni, čeprav te ne bi bile utemeljene. Obstaja sicer verjetnost, da bi samoučeči se algoritmi te podatke pridobili iz vseh drugih podatkov, na primer naslova prebivališča, vrste nakupljene hrane v izbranem času, izbire oblačil itd. (Završnik, 2017), vendar pa je ta pri delovanju programa Kaznovanje v1.0 nizka. Razlog za to je, da sodniki slovenskega pravosodnega sistema pri izbiri in odmeri kazenske sankcije ne upoštevajo okoliščin, iz katerih bi program lahko samostojno oblikoval diskriminatorni učinek.³⁷ Poleg tega smo pri razvoju programa po enem izmed predlaganih pristopov izločili še tiste navidezno anonimne in nepristranske podatke, s katerimi bi bilo mogoče sklepati o nedovoljeni ali diskriminatorni okoliščini, vendar za oceno višine kazni niso pomembni. Za presojo, ali je tak pristop učinkovit, bo treba program preizkusiti v resničnem okolju in opraviti *ex post* presojo vsakokratnega primera, kar je z vidika pravičnosti pri takem pristopu nujno (Kroll et al., 2017). Nenazadnje pa je v program vključena še *zaščita* naključnosti, s katero program v nekaterih primerih najprej sprejme naključno odločitev, ki jo nato preveri z obstoječo zbirko podatkov, s čimer se dodatno izboljša natančnost njegovega delovanja.

Nadalje programi za oceno nevarnosti v ZDA pri svojem odločanju ne upoštevajo okoliščin, ki se nanašajo na kaznivo

dejanje, kar ni v skladu z reintegracijskim namenom, država pa posameznike kaznuje kar proaktivno – za dejanje, ki ga še niso zagrešili, obstaja pa velika verjetnost, da ga bodo (Hopkinson, 2018). Posledično taki računalniški programi ne bi smeli določati vrste in dolžine kazni, saj je treba glede na 49. člen KZ-1 (2017) upoštevati vse okoliščine primera, tudi tiste, ki se nanašajo na kaznivo dejanje. Zato program Kaznovanje v1.0 deluje ob poznavanju okoliščin preteklih primerov izvršitvenih dejanj, ki so sistemsko umeščene v njegove algoritme in temeljijo na pravnomočnih obsodilnih sodbah. Ob delovanju na podlagi okoliščin o storilcu in kaznivem dejanju, ki so bile (najmanj) po instančni presoji spoznane kot take, da med obdolženci ne ustvarjajo neenakosti, je neutemeljen pomislek Završnika (2018a), da bi razvijalci v metodo strojnega učenja vnesli diskriminatorne okoliščine oziroma okoliščine, s katerimi bi se lahko ustvarjale razlike med obdolženci. Kot je že zapisano, program Kaznovanje v1.0 deluje le na podlagi okoliščin, ki izhajajo iz pravnomočnih sodnih odločb. Teh ni mogoče prikrojiti, ker program sodnika pri izračunu prav na podlagi (podobnih) okoliščin primera napoti na primerljivo sodno odločbo. Iz tega razloga s(m)o razvijalci na ugotovljene okoliščine vezani, saj je le z njimi mogoče ustvariti programsko opremo, delujočo v resničnem svetu oziroma v konkretnem primeru.

Glede na trenutno delovanje programa Kaznovanje v1.0 menim, da je treba ovreči pomislek (na katerega opozarjajo Coglianese in Lehr, 2017; Završnik, 2018a), da ima strojno učenje t. i. učinek črne skrinjice (angl. *black box*), zaradi katerega v konkretnem primeru ne bo omogočen vpogled v korelacije med posameznimi okoliščinami oziroma v njihovo ovrednotenje z vidika končne kazni. Programska oprema je temu prilagojena tako, da lahko sodnik v vsakem konkretnem primeru vizualno (z grafikonom) preveri, s kakšno močjo je posamezna okoliščina vplivala na kazni, ki jo predlaga program, na podlagi tega pa je, kot navajajo Simmons (2018) in Kroll et al. (2017), višino kazni mogoče matematično utemeljiti. Tako lahko notranje delovanje programa ostaja poslovna skrivnost, saj je rezultat računsko preverljiv in sodniku poleg grafičnega prikaza omogoča tudi vpogled v sodno odločitev, najprimerljivejšo zadevi v sojenju.

Rezultata sodniku tudi sicer ni treba vključiti v sodno odločbo. Od izračuna lahko odstopi, vendar mora v obrazložitvi sodne odločbe navesti razloge, ki so ga pripeljali do takega miselnega sklepa.³⁸ Končna odločitev torej še vedno ostaja v rokah sodnika in uporaba programa sodnikom ne odvzema možnosti, da odločitve sprejemajo samostojno, s čimer se

³⁷ Take okoliščine vsaj ne izhajajo iz obrazložitev pravnomočnih sodb.

³⁸ Tak je tudi pristop Vrhovnega sodišča zvezne države Wisconsin v zadevi *State v. Loomis 881 N. W.2d 749*, o njem na pišeta tudi M. Mihelj Plesničar in K. Šugman Stubbs (2018).

uresničujeta priporočeni pristop Komisije Sveta Evrope za učinkovitost pravosodja v svojih smernicah (2016) ter 11. člen Direktive o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov za namene pregona kaznivih dejanj (2016). Završnik (2018a) pri tem opozarja na bojazen, da bo moral sodnik, ki bi od izračuna želel odstopiti, ob pisanju take obrazložitve vanjo vložiti več napora in bi posledično lahko program kot pripomoček postal glavno merilo za odločanje. K temu je treba dodati, da sodnik zaradi načela enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave Republike Slovenije v nobenem primeru ne sme samovoljno, torej brez razumne pravne obrazložitve, odstopiti od ustaljene sodne prakse (I Ips 79/2010). Če bo program sodniku predlagal že pravnomočno sodno odločbo kot najprimerljivejšo zadevi v odločanju, sodnik pa bo od take odločitve želel odstopiti, bo svoj odstop v vsakem primeru moral pojasniti in zanj navesti utemeljene razloge, kar bo od njega, ne glede na delovanje programa, zahtevalo dodaten miselni napor. Ker pa program Kaznovanje v1.0 deluje tako, da sodniku ponudi grafični prikaz korelacij med okoliščinami in višino kazni, poleg tega pa sodnika napoti na primer, o katerem so v podobnih okoliščinah že odločala druga sodišča, bo po moji oceni sodniku tak odstop celo lažje utemeljiti. Že teorija (Mihelj Plesničar in Šugman Stubbs, 2018) navaja, da je tak način delovanja programa povsem primerljiv s sodnikovim iskanjem sodne prakse in ga zato pri odločanju ne omejuje, zato ocenjujem, da bo lahko sodnik prav s programom argumentirano pojasnil, zaradi katerih razlikovalnih okoliščin je sprejel drugačno odločitev oziroma katere so bile tiste okoliščine, ki so pretehtale nad analitičnim rezultatom programa.

Čeprav javnost praviloma ne bo imela vpogleda v matematične postopke za delovanje programa Kaznovanje v1.0, bo pravilnost njegovega delovanja še vedno mogoče preveriti – če bo program vsesplošno dostopen, bo lahko zainteresirana javnost vanj (enako kot sodnik) vnašala različne spremenljivke in računala njihove korelacije v povezavi s (hipotetično) kaznijo. Pri tem se seveda pojavi pomislek (kot ga opisujeta Coglianese in Lehr (2017)) o izigravanju sistema: posameznik bi z nenehnim preučevanjem programa Kaznovanje v1.0 lahko ugotovil, na podlagi katere kombinacije okoliščin mu bo izrečena najnižja kazen. Tak pristop si je sicer mogoče zamisliti, vendar pa to ne bo bistveno vplivalo na končni rezultat, celo nasprotno: obdolženec bo kazen lahko predvidel, zato zanj ne bo presenečenje. Po drugi strani nekateri (Završnik, 2017) menijo, da bi z uporabo algoritmov (torej tudi programa Kaznovanje v1.0) prišlo do prenašanja odgovornosti sodnika na sestavljavce algoritmov in pravosodno upravo, ki je tako vrsto odločanja sprejela. Sodnik se svoji odgovornosti za sodbo, še posebno v kazenskem postopku, nikakor ne more izogniti, saj odgovornost zanj vzpostavljajo najmanj kogentne določbe drugega odstavka 23. člena Ustave Republike Slovenije (2016) ter 2. in 25. člena ZKP (2017). Posledično je

lahko za sodno odločbo odgovoren le sodnik in mora končna odločitev o vrsti in višini kazni še vedno ostati v njegovi pristojnosti ter odražati njegovo avtonomno odločitev v tej fazi kazenskega postopka.

7 Sklep

V času, ko kazenskopravna politika narekuje informatizacijo sodnih postopkov, zmanjševanje sodnih zaostankov, povečanje učinkovitosti sojenja in ustvarjanje razmer, v katerih bodo ljudje zaupali v delo kazenskih sodišč (Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije [MP], 2018), se zdi uvedba avtomatiziranega procesa sprejemanja nekaterih odločitev v kazenskem postopku priročna in učinkovita rešitev. V fazi izrekanja kazenske sankcije je lahko to računalniški program Kaznovanje v1.0, s katerim zagotovimo vsaj delno predvidljivost kazni in odpravimo dispariteto pri njenem izrekanju. Uporaba računalniškega programa pomeni korak k modernemu mešanemu modelu sprejemanja odločitev o kazenski sankciji, saj bi sodniško intuicijo, ki danes v tem delu kazenskega postopka prevladuje, dopolnili z objektiviziranim rezultatom. Ta bi sodniku zagotovo vladal individualizacijo sankcije, saj bi odražal celostno vrednotenje vsakokratnega primera, končno odločitev pa bi še vedno sprejel sodnik, predvsem zaradi zakonske zahteve po obrazložitvi sodne odločbe kot bistvenega dela poštenega kazenskega postopka, ki je program za zdaj še ne more nadomestiti.

Ravno v zvezi s tem Goodman in Flaxman (2016) ter S. Wachter et al. (2018) opozarjajo na nevarnost, da bi lahko avtomatizirane odločitve, temelječe na osebnih podatkih oseb, o katerih se odločitev sprejema, kršile določbe Splošne uredbe o varstvu osebnih podatkov (2016). Določbe 71. člena preambule ter 13.–15. člena te uredbe so jasne: če je posameznik s podatki, na podlagi katerih se sprejema odločitev, seznanjen, lahko o njih izrazi svoje stališče, dobi pojasnilo o odločitvi in jo ima pravico izpodbiti, je avtomatizirana obdelava osebnih podatkov poštena in pregledna. V fazi izrekanja kazenske sankcije so v slovenskem kazenskem postopku vse te kazenskopravne garancije že zagotovljene, in sicer z navzočnostjo obdolženca pri sojenju, dokaznimi predlogi, ki jih ima na voljo, obrazloženostjo sodne odločbe in možnostjo pritožbe v delu, ki se nanaša na izbiro in odmero kazenske sankcije (o tem tudi Šarf in Križnar, 2018). Enake kavtele so namenjene tudi varstvu obdolženčeve zasebnosti, saj ima zaradi njih učinkovito možnost ugotoviti, kdaj, kako in v kakšni meri bodo njegovi osebni podatki uporabljeni za sprejetje avtomatizirane odločitve. Zato uporaba računalniškega programa Kaznovanje v1.0 vsaj z vidika slovenskega kazenskega postopka po moji oceni ne bi kršila obdolženčeve pravice do poštenega postopka.

Ker pa mora sodnik upoštevati le Ustavo Republike Slovenije in zakon, bi računalniški program lahko sodišču koristil kot pripomoček s pozitivnim prispevkom na drugih področjih. Obdolženec bi kazenski postopek v delu izrekanja kazenske sankcije sprejel kot pravičnejši. Zaradi uporabe računalniškega programa bi dobil občutek, da je sodnikovo mišljenje o kazni že pred nadzorom višje instance podvrženo dodatnemu preverjanju, ki je analitično in temelji na obstoječi jurisprudenci, poleg tega pa bi z grafičnim prikazom dobil tudi vpogled v dejanski miselni proces odmere višine kazenske sankcije. Javno dostopno delovanje programa lahko laično javnost še bolj zbliža z nekaterimi segmenti kazenskega prava in s tem povzroči splošne preventivne učinke, saj bo javnost delovanje pravnega sistema obravnavala enakopravneje, bolj predvidljivo in pravičnejše. Neodvisnim strokovnjakom bi bilo omogočeno spremljati pravilnost delovanja programa in smotrnost izrekanja kazenske sankcije v konkretni zadevi, predvsem z vidika glavnega namena kaznovanja, tj. reintegracije storilca.

Kljub širokemu naboru pozitivnih prispevkov se pri razvoju programa Kaznovanje v1.0 srečujemo z omejitvami. Program zaradi metode strojnega učenja za delovanje potrebuje veliko podatkov o okoliščinah kaznovanja, ti pa niso vselej na voljo. Prva ovira v zvezi s tem so kazniva dejanja, ki pri nas niso prav pogosta. Če sodb v zvezi z njimi ni ali jih je premalo, se strojno učenje izkaže za neučinkovito, ker za oblikovanje izračuna ni na voljo dovolj podatkov. Poleg tega vse sodbe sodišč še niso javno dostopne in tako podatkov ni mogoče pridobiti – projekt Objava odločb Vrhovnega sodišča Republike Slovenije je namreč še vedno v fazi testiranja, pri čemer se v okviru tega projekta pridobivajo le sodbe enega okrajnega kazenskega sodišča. Odločitve sodnikov so nadalje ob različnih okoliščinah enake in obratno, kar lahko vodi v nepravilno ovrednotenje posamezne okoliščine primera, posebno pozornost pa bo v prihodnosti treba nameniti zakonodajnim spremembam, ki lahko vplivajo na delovanje programa Kaznovanje v1.0 (spremembe zakonskih okvirov kaznovanja, omilitvenih določil itd.).

Ob tem se v celoti pridružujem mnenju M. Mihelj Plesničar in K. Šugman Stubbs (2018), da bi lahko z algoritmi in podatkovnimi bazami ustvarili mnogo pravičnejši kazenskopравни sistem, vendar pa bosta za njegov razvoj potrebna tehten premislek in kritična analiza – med drugim tudi programa Kaznovanje v1.0. Čeprav bi bila z njegovim načinom delovanja v slovenskem kazenskem postopku spoštovana vsa glavna načela avtomatiziranih odločitev v sodnem sistemu, in sicer transparentnost, natančnost, pravičnost in preverljivost (Citron Keats in Paquale, 2014), sodni postopek pa bi bil okrepljen z dodatno informacijo, ki bi pripomogla pri spre-

jetju dokončne odločitve,³⁹ bi program sodnikom še vedno lahko koristil le kot tehnični pripomoček za delo. Po stališču Ustavnega sodišča Republike Slovenije (Up-1051/11-10) namreč računalniška podpora ne more vplivati na vsebino pravic strank v postopku, še posebno ne, ko gre za ustavna procesna jamstva. Odgovor na prvotno zastavljeno vprašanje je torej jasen: računalniški program kljub svoji učinkovitosti v kazenskem postopku ne more nadomestiti sodnika. Ta bojazen je neutemeljena že na ustavnopravni ravni in ravno zato je smiselno dati priložnost programski rešitvi, ki sodnikom pri njihovem delu lahko pomaga in jih razbremeni.

Literatura

1. Ambrož, M. (2016). Namen kaznovanja: pozitivna generalna prevcenija? *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(1), 5–15.
2. Ambrož, M. (2017a). O vplivu kriminalitetne politike na kazenskopravno dogmatiko. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(1), 5–14.
3. Ambrož, M. (2017b). *Uvodna pojasnila k noveli KZ-1E*. Ljubljana: Uradni list RS.
4. Bavcon, L., Šelih, A., Korošec, D., Ambrož, M. in Filipčič, K. (2017). *Kazensko pravo, Splošni del*. Ljubljana: Uradni list RS.
5. Bele, I. (2001). *Kazenski zakonik s komentarjem, Splošni del*. Ljubljana: GV Založba.
6. Berk, R. in Hyatt, J. (2015). Machine learning forecasts of risk to inform sentencing decisions. *Federal Sentencing Reporter*, 27(4), 222–228.
7. Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, dangers, strategies*. Oxford: Oxford University Press.
8. Brunton Smith, I. in Hopkins, K. (2013). *The factors associated with proven re-offending following release from prison: findings from Waves 1 to 3 of SPCR*. Pridobljeno na https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/491119/re-offending-release-waves-1-3-spcr-findings.pdf
9. Buck v. Davis 580 U.S., United States Supreme Court (2017).
10. Carlson, A. (2017). The need for transparency in the age of predictive sentencing algorithms. *Iowa Law Review*, 103(1), 303–329.
11. Citron Keats, D. in Paquale, F. (2014). The scored society: Due process for automated predictions, *Washington University Law Review*, 89(1), 1–33.
12. Coglianese, C. in Lehr, D. (2017). Regulating by robot: Administrative decision making in the machine-learning era. *The Georgetown Law Journal*, 1734, 1147–1223.
13. Daubert v. Merrell Dow Pharm Inc. 509 U.S. 579, United States Supreme Court (1993).
14. Direktiva o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov za namene pregona kaznivih dejanj. (2016). *Uradni list Evropske unije*, (L119/89).
15. Dwork, C., Hardt, M., Pitassi, T., Reingold, O. in Zemel, R. (2011). *Fairness through awareness*. Pridobljeno na <http://www.cs.toronto.edu/~zemel/documents/fairAwarelts2012.pdf>

³⁹ Podobno o tem Vrhovno sodišče ZDA v zadevi Daubert v. Merrell Dow Pharm Inc. 509 U.S. 579, v kateri so opisana merila za sodno uporabo nove znanstvene tehnike.

16. Electronic Privacy Information Center (EPIC). (2018). *Algorithms in the criminal justice system*. Pridobljeno na <https://epic.org/algorithmic-transparency/crim-justice/>
17. Fischman, J. in Schanzenbach, M. (2012). Racial disparities under the federal sentencing guidelines: The role of judicial discretion and mandatory minimums. *Journal of Empirical Legal Studies*, 9(4), 729–764.
18. Frisch, W. (2017). From disparity in sentencing towards sentencing equality: The German experience. *Criminal Law Forum*, 28(3), 437–475.
19. Gabel Cino, J. (2018). Deploying the secret police: The use of algorithms in the criminal justice system. *Georgia State University Law Review*, 34(4), 1073–1102.
20. Goodman, B. in Flaxman, S. (2016). European Union regulations on algorithmic decision-making and a »right to explanation«. *Oxford Internet Institute*. Pridobljeno na <https://arxiv.org/pdf/1606.08813v2.pdf>
21. Hopkinson, C. (2018). Using Daubert to evaluate evidence-based sentencing. *Cornell Law Review*, 103(3), 723–755.
22. Horvat, Š. (2004). *Zakon o kazenskem postopku s komentarjem*. Ljubljana: GV Založba.
23. I Ips 130/2009, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2009).
24. I Ips 148/2010, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2011).
25. I Ips 178/2004, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2006).
26. I Ips 39161/2012, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2017).
27. I Ips 44415/2010-3763, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2015).
28. I Ips 79/2010, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2011).
29. I K 2975/2010, Okrožno sodišče v Ljubljani (2010).
30. II Kp 13189/2009, Višje sodišče v Celju (2011).
31. IV K 55009/2013, Okrožno sodišče v Ljubljani (2013).
32. James, N. (2015). *Offender reentry: Correctional statistics, reintegration into the community and recidivism*. Pridobljeno na <https://fas.org/sgp/crs/misc/RL34287.pdf>
33. Jurek v. Texas 428 U.S. 262, United States Supreme Court (1976).
34. Kazenski zakonik-1 (KZ-1). (2012, 2015, 2016, 2017). *Uradni list RS*, (50/12, 54/15, 6/16, 38/16, 27/17).
35. Kehl, D., Guo, P. in Kessler, S. (2017). Algorithms in the criminal justice system: Assessing the use of risk assessment in sentencing, responsive communities initiative. *Berkman Klein Center for Internet & Society, Harvard Law School*. Pridobljeno na https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/33746041/2017-07_responsivecommunities_2.pdf
36. Komisija Sveta Evrope za učinkovitost pravosodja. (2016). *Guidelines on how to drive change towards cyberjustice*. Pridobljeno na <https://rm.coe.int/16807482de>
37. Kroll, J., Huey, J., Barocas, S., Felten, E., Reidenberg, J., Robinson, D. et al. (2017). Accountable Algorithms. *University of Pennsylvania Law Review*, 165(3), 633–705.
38. Malenchik v. State 928 N.E.2d, Supreme Court of Indiana (2010).
39. Massie, S. (2015). Orange is the new equal protection violation: How evidence-based sentencing harms male offenders. *William & Mary Bill of Rights Journal*, 24(2), 521–551.
40. Mihelj Plesničar, M. (2012). Namen kaznovanja in njegov vpliv na odločanje o sankcijah. V P. Gorškič (ur.), *Zbornik znanstvenih razprav* (str. 181–210). Ljubljana: Pravna fakulteta.
41. Mihelj Plesničar, M. (2015). Dobri in manj dobri razlogi za razlike v kaznovanju. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(2), 116–127.
42. Mihelj Plesničar, M. (2017). Postopek odločanja o sankcijah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(3), 258–268.
43. Mihelj Plesničar, M. in Šugman Stubbs, K. (2018). Subjectivity, algorithms and the courtroom. V A. Završnik (ur.), *Big data, crime and social control* (str. 154–175). London in New York: Routledge.
44. Miller v. Alabama 567 U.S. 460, United States Supreme Court (2012).
45. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS). (2019). *Raven tehnološke razvosti*. Pridobljeno na <http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/rr/TRL.pdf>
46. Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije (MP). (2018). *Strategija Pravosodje 2020*. Pridobljeno na http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/zakonodaja/120803_Strategija_Pravosodje_2020.pdf
47. Northpointe. (2018). *Practitioner's guide to COMPAS core*. Pridobljeno na http://www.northpointeinc.com/downloads/compas/Practitioners-Guide-COMPAS-Core_031915.pdf
48. Redding, R. (2009). Evidence-based sentencing: The science of sentencing policy and practice. *Chapman Journal of Criminal Justice*, 1(1), 1–19.
49. Scott, R. (2013). The skeptic's guide to information sharing at sentencing. *Utah Law Review*, 1, 345–408.
50. Sentencing Council. (2018). *Sentencing guidelines*. Pridobljeno na <https://www.sentencingcouncil.org.uk/the-magistrates-court-sentencing-guidelines/>
51. Sidhu, D. (2015). Moneyball sentencing. *Boston College Law Review*, 56(2), 671–733.
52. Simmons, R. (2018). Big data and procedural justice: Legitimizing algorithms in the criminal justice system. *Ohio State Journal of Criminal Law*, 15(2), 573–581.
53. Slobogin, C. (2012). Risk assessment. V J. Petersilia in K. Reitz (ur.), *The Oxford handbook of sentencing and corrections* (str. 196–219). Oxford: Oxford University Press.
54. Slobogin, C. (2018). Principles of Risk Assessment: Sentencing and Policing. *Ohio State Journal of Criminal Law*, 15(2), 583–596.
55. Soković, S. in Bejatović, S. (2017). Sodobne ideje o rehabilitaciji obsojencev: razvoj, značilnosti in možnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(1), 43–52.
56. Splošna uredba o varstvu osebnih podatkov. (2016). *Uradni list Evropske unije*, (119/1).
57. Starr, S. (2014). Evidence-based sentencing and the scientific rationalization of discrimination. *Stanford Law Review*, 66(4), 803–872.
58. State v. Loomis 881 N. W.2d 749, Wisconsin Supreme Court (2016).
59. State v. Rogers 14-0373, Wisconsin Supreme Court (2015).
60. State v. Samsa 359 Wis.2d, Wisconsin Court of Appeals (2014).
61. State v. Skaff 152 Wis.2d, Wisconsin Court of Appeals (1989).
62. Šarf, P. in Križnar, P. (2018). Vpeljava algoritmov v kazenski postopek: primer odmerjanja kazenskih sankcij. V *Zbornik 11. konference kazenskega prava in kriminologije* (str. 47–56). Ljubljana: Lexpera, GV Založba.
63. United States Sentencing Commission (USSC). (2018). *Guidelines manual*. Pridobljeno na <https://www.uscc.gov/guidelines/2016-guidelines-manual>
64. University College London (UCL). (2018). *AI predicts outcomes of human rights trials*. Pridobljeno na <https://www.ucl.ac.uk/news/news-articles/1016/241016-AI-predicts-outcomes-human-rights-trials>
65. Up-1051/11-10, Ustavno sodišče Republike Slovenije (2013).

66. Up-883/14-24, Ustavno sodišče Republike Slovenije (2015).
67. Ustava Republike Slovenije. (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013, 2016). *Uradni list RS*, (33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 69/04, 69/04, 68/06, 47/13, 47/13, 75/16).
68. Vlada Republike Slovenije. (2016). *Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika*. Pridobljeno na <http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/novice/2017/Marec2017/KZ-1E.pdf>
69. Vrhovno sodišče Republike Slovenije (VS RS). (2017). *Zadovoljstvo javnosti z delovanjem sodišč v Republiki Sloveniji*. Pridobljeno na http://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=2018072612085456
70. Vuletić, I. in Tomičić, Z. (2017). The problem of disparity in sentencing: A comparative insight and what can be done to make sentencing more uniform. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 1(2), 133-142.
71. Wachter, S., Mittelstadt, B. in Russell, C. (2018). Counterfactual explanations without opening the black box: Automated decisions and the GDPR. *Harvard Journal of Law & Technology*, 31(2), 1–52.
72. Zakon o kazenskem postopku (ZKP). (2012, 2014, 2016, 2017). *Uradni list RS*, (32/12, 47/13, 87/14, 8/16, 64/16, 65/16, 66/17).
73. Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1E). (2017). *Uradni list RS*, (27/17).
74. Završnik, A. (2017). Algoritmčno nadzorstvo: veliko podatkovje, algoritmi in družbeni nadzor. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(2), 135–149.
75. Završnik, A. (2018a). Algokracija: od vladavine prava do vladavine algoritmov. V A. Završnik in L. Selinšek (ur.), *Pravo in nadzor v dobi velikega podatkovja* (str. 35–71). Ljubljana: Pravna fakulteta.
76. Završnik, A. (2018b). Algorithmic crime control. V A. Završnik (ur.), *Big data, crime and social control* (str. 131–153). London in New York: Routledge.

Criminal Sanctions and Algorithms: Sanctioning v1.0

Primož Križnar, M.A., Senior Advisor, District State Prosecutor's Office in Ljubljana, Assistant, Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: primoz.kriznar@guest.arnes.si

In modern society, the pronouncement of a fair criminal sanction to defendants constitutes the ultimate goal that every judge should pursue in criminal proceedings. However, this goal is in fact only an ideal, since penal sanctions often create an unequal position among these defendants. For this reason, the author first introduces how sentencing by the court should be and then attempts to improve and replace this decision-making method by using a computer program, which he developed. The author's thesis is that a computer program could be more just and effective in deciding the criminal sanction for the defendant, which the author presents in the central part of the article by providing principled and concrete reasons for this. The author also examines some of the most well-known court decisions regarding such a decision-making method, and in the penultimate part of the article, presents potential obstacles to the introduction of automated decision-making in the criminal justice process. In conclusion, the author states that the final decision regarding the criminal sanction should still be left to the judge who could use the computer program as a supporting mechanism. The judge will only be allowed to use the results of this program if all of the criminal guarantees are still provided to the defendant while the judge will verify the outcome of the program and explain the reasoning of the court's decision.

Keywords: equity of penal sanction, principle of equality, disparity of sanctioning, jurisprudence, algorithms, automated decision-making

UDC: 343